

RAZVOJ NARAVOVARSTVENIH SMERNIC**DEVELOPMENT OF NATURE CONSERVATION GUIDELINES**

Tina KLEMENČIČ, Mirjam GORKIČ, Metod ROGELJ

Strokovni članek

Prejeto/Received: 24. 6. 2010**Sprejeto/Accepted:** 4. 10. 2010**Ključne besede:** naravovarstvene smernice, Zakon o ohranjanju narave, ohranjanje narave, urejanje prostora, Natura 2000**Key words:** conservation guidelines, Nature Conservation Act, nature conservation, space management, Natura 2000**IZVLEČEK**

Naravovarstvene smernice so v današnjem času temeljni dokument, ki usmerja s katerimkoli planom načrtovane ureditve in dejavnosti na način, da v največji možni meri ohranjajo naravovarstveno pomembne vsebine. Skozi zgodovino se je pristop k usmerjanju poseganj v naravo spreminjal glede na razpoložljivo znanje, podatke, zakonodajo in družbenopolitične ureditve. Prispevek prikazuje pot razvoja usmerjanja posegov v naravo od samih začetkov, Spomenice iz leta 1920 pa do današnje ureditve in vizije nadaljnjega razvoja.

ABSTRACT

Conservation guidelines are currently a basic document that directs any planned arrangements and activities in a way to preserve the most significant conservation issues to the greatest possible extent. Through history, the approach to the guiding of encroachments upon nature has been changing with regard to the available knowledge, data, legislation and socio-political systems. The article presents the path of development of guiding encroachments upon nature from their very beginning through the Memorandum from 1920 to the present regulations and the vision for the future development.

1. UVOD

Ena izmed pomembnejših nalog ohranjanja narave kot stroke je usmerjanje poseganj v naravo tako, da imajo ta čim manj škodljivih vplivov nanjo. Načini, ki jih je imela stroka skozi svoj razvoj na voljo, so različni in odvisni od družbenega sistema oz. sistemske ureditve posameznih družbenih področij. V svojih začetkih je stroka uporabljala predvsem »konservatorski« princip v smislu varstvenih režimov na določenih območjih, ki so bila spoznana za pomembnejša oz. vrednejša. Če je družba taka območja zavarovala, so varstveni režimi imeli pravno formalno težo. Slednje sicer velja še danes, pa vendar se današnji način razlikuje od nekdanjega in temelji na usmerjanju poseganja v naravo ter vpenjanju usmeritev v različna področja družbenega razvoja. Pri tem je bistveno, da gre za obvezno vsebino, ki jo je treba pridobiti v obliki naravovarstvenih smernic, brez katerih ni več mogoče pripraviti npr. načrtov s področja urejanja prostora, rabe

naravnih virov in drugih načrtov. Naravovarstvene smernice so pomembno strokovno orodje in so skupaj s presojami ter drugimi sistemskimi orodji podlaga za današnje varovanje narave in prispevek k trajnostnemu razvoju države. Namen članka je podati pregled razvoja vključevanja varstva narave v vsa področja družbenega razvoja.

2. PREGLED VKLJUČEVANJA OHRANJANJA VREDNEJŠIH DELOV NARAVE V PROGRAMSKE IN PROSTORSKE DOKUMENTE PRED SPREJETJEM ZAKONA O OHRANJANJU NARAVE

Prvi celostni slovenski naravovarstveni program je znamenita Spomenica (1920), ki jo je Odsek za varstvo prirode in prirodnih spomenikov pri Muzejskem društvu za Slovenijo predložil takratni začasni pokrajinski vladi za Slovenijo v kraljevini SHS 20. januarja 1920. Spomenica je med drugim vsebovala tudi konkretne zahteve za zavarovanje ogroženih rastlinskih in živalskih vrst, kraških jam ter razglasitev sedmih konkretnih območij, med njimi Alpskega varstvenega parka v Dolini Triglavskih jezer. Zahteve spomenice so bile le delno uresničene. Vsekakor pa je bil dokument v tistem času velika redkost in ima za slovensko varstvo narave zgodovinski pomen.

V nadaljnjem obdobju med obema vojnama so se pod vplivom takratnih družbenopolitičnih razmer aktivnosti na področju varstva narave upočasnile. Tik pred drugo svetovno vojno je gozdarski strokovnjak in naravovarstvenik Anton Šivic v sodelovanju s Prirodoslovnim društvom, Odsekom za varstvo prirode, pripravil obsežno gradivo s predlogi za zavarovanje ogroženih delov narave in ga pripravil za obravnavo na banovinskem Posvetovalnemu odboru za varstvo prirode. Aktivnosti so zaradi vojnega časa zamrle. Kljub temu pa je ing. Šivic na osnovi omenjenega gradiva leta 1944 objavil seznam Domovinski prirodni spomeniki (Šivic 1944), ki se nanaša na območje nekdanje Dravske banovine. Po drugi svetovni vojni se je ta seznam dopolnjeval. Leta 1962 je bil izdelan obsežnejši seznam s pregledno karto Zaščiteni in zaščitene vredni naravni objekti Slovenije (Piskernik in Peterlin 1962).

V drugi polovici šestdesetih let je bistven napredek v zvezi z ohranjanjem narave pomenilo vključevanje pomembnejših delov narave v takratne prostorske dokumente. Ohranjanje narave in urejanje prostora sta tesno povezana in soodvisna. Leta 1967 je Skupščina SR Slovenije sprejela Zakon o urbanističnem planiranju in Zakon o regionalnem prostorskem planiranju, ki je združeval prostorski in regionalni vidik in je med drugim predpisal tudi izdelavo regionalne dokumentacije (Golob 1969). Geodetski zavod SRS je na tej osnovi pripravil Atlas regionalnega planiranja z vsebinami panog, ki so kakorkoli posegale v prostor, med katerimi je bila tudi spomeniška služba s svojim naravovarstvenim delom. V ta namen je Oddelek za varstvo narave pri takratnem Zavodu SRS za spomeniško varstvo zbral podatke o naravnih objektih, ki so že bili zavarovani s pravnimi akti, ter vse dosegljive podatke o zanimivih ali pomembnih objektih oz. območjih, ki formalno še niso bili zavarovani, bi si pa to zaslužili. Nastal je Predlog za zavarovanje nekaterih pomembnejših pokrajinskih območij in naravnih

znamenitosti v Sloveniji (1968). V Atlas regionalne dokumentacije so bili vneseni le objekti oz. območja mednarodnega in državnega pomena z namenom, da se te površine kakorkoli ohranijo. S pripravo tega dokumenta je bil napravljen velik korak k uveljavljanju naravovarstvene službe v vrstah tistih družbenih panog, katerih posegi segajo v prostor, ter dana močna osnova za delo naravovarstvene službe, ki si je prizadevala, da bi bilo v Sloveniji ohranjenih kar največ naravnih površin in objektov (Golob 1969).

Večina takratnih občin se je začela zavedati svojih pristojnosti in je sprejemala pomembne odločitve za ohranitev narave. V tem obdobju so že pripravljale občinske prostorske dokumente. V povezavi s tem so nastajale prve »krajinske in naravovarstvene valorizacije območij« nekaterih občin, ki so bile pripravljene kot sestavni del temeljne urbanistične dokumentacije. Tako so bile za marsikatero takratno občino pripravljene krajinske in naravovarstvene valorizacije; v zahodni Sloveniji, na primer, je bila prva pripravljena v občini Ilirska Bistrica že leta 1968 (Golob - Klančič 1968). To so bila za tisti čas pomembna gradiva, ki so vsebovala vrednotenje delov narave ter varstvene režime z namenom, da se najvrednejša območja zavarujejo in obvarujejo pred morebitnimi posegi v prostor. V ta namen so na osnovi takrat veljavnega Zakona o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti (1958) ter že omenjenega Zakona o urbanističnem planiranju bili sprejeti naravovarstveni spomeniški redi, ki so oblikovali pravno podlago varovanja. Poudariti velja, da je priprava vseh teh dokumentov temeljila na organizirani akciji, ki jo je v začetku šestdesetih let prejšnjega stoletja začel takratni Zavod SRS za spomeniško varstvo. Namen akcije je bil sistematičen pregled razpoložljivih podatkov o naravnih znamenitostih ter tudi »poskus valorizacije pokrajine z naravovarstvenega vidika« (Peterlin 1963-1964).

Zakon o varstvu narave, ki je leta 1970 vzpostavil pravno samostojnost področja varstva narave in uvedel nekatere nujno potrebne posodobitve, je bil v organizacijskem pogledu dokaj pomanjkljiv in nedorečen. Uzakonil pa je obveznost vključevanja naravovarstvenih vprašanj v vse urbanistične in regionalne prostorske plane. V 14. členu je namreč določil, da se morajo območja, ki niso zavarovana z aktom o zavarovanju, varovati po splošno priznanih načelih varstva narave z regionalnimi prostorskimi plani, urbanističnimi načrti, zazidalnimi načrti in urbanističnimi redi, ki predpišejo določene varstvene ukrepe.

Na podlagi omenjenega člena Zakona o varstvu narave je bila na pobudo Zavoda SR Slovenije za družbeno planiranje leta 1974 pri Zavodu SRS za spomeniško varstvo naročena naloga »Inventarizacija in valorizacija najpomembnejših naravnih območij in objektov posebnega znanstvenega in vzgojnega pomena«. Iz tega močno razširjenega in dopolnjenega gradiva in ob izdatnem deležu 26 zunanjih strokovnjakov je zavod leta 1976 izdal Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije (Peterlin in sod. 1976), ki je bil namenjen planerskim in upravnim službam, predvsem pa takratnim družbeno-političnim skupnostim kot strokovna pobuda za sprejem ustreznih pravnih predpisov za varstvo najpomembnejših delov narave.

Naslednji korak v tej smeri je prinesel Zakon o naravni in kulturni dediščini (1981), ki je vplival tudi na zakonodajo s področja urejanja prostora iz leta 1984 tako, da je v pravila

in postopke urejanja prostora vključila varstvo naravne dediščine poleg kulturne dediščine in kulturne krajine. Uveljavljanje te zakonodaje v celoti in še posebej varstvenih vidikov v družbenem planiranju, vse od dolgoročnih planov do prostorskih izvedbenih aktov na vseh ravneh, je narekovalo bistveno višjo raven varstva dediščine v vseh njenih prostorskih (ali na prostor vezanih) sestavinah, zlasti tudi zato, ker je zajela dediščino v celoti, ne samo zavarovanih delov, in ker je odgovornost za dediščino in njeno upoštevanje podružbila v najširšem smislu (Humer 1989). Varstvo naravne dediščine je pojmovala tudi kot priložnost in razvojno možnost, ne zgolj kot oviro. V skladu s to zakonodajo je takratni dolgoročni plan SR Slovenije prvič vključil varstvo dobrin splošnega pomena, torej tudi naravne dediščine, v strategijo razvoja kot njegovo bistveno sestavino. Med drugim je na temelju dognanj varstvene stroke določil območja varstva naravne dediščine kot obvezna republiška izhodišča za oblikovanje planskih aktov na vseh ravneh. Zakon o naravni in kulturni dediščini je predvidel vključevanje naravne dediščine v prostorske dokumente kot obvezen planski segment. V ta namen je zakon predvidel tudi izdelavo pregledov naravne dediščine kot eno izmed strokovnih podlag za nadaljnje delo in ukrepanje. Tudi zato je Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine v sodelovanju z regionalnimi zavodi pripravil novo izdajo Inventarja najpomembnejše naravne dediščine Slovenije (Peterlin 1988, 1991), zasnovanega v treh delih. Prvi je bil pripravljen za vzhodno Slovenijo leta 1988, drugi za osrednji del Slovenije pa leta 1991. Za zahodno Slovenijo žal ni bil pripravljen, so pa bili izdelani inventarji najpomembnejše naravne dediščine za potrebe prostorskih planov večine občin zahodne Slovenije (Gorkič in sod. 1983). Inventarji so bili obsežna strokovna gradiva, v katerih je bil vsak objekt ali območje dediščine posebej obdelan v strokovno-analitičnem delu tudi z vrednotenjem. Vsebovali so varstvene režime, pravno formalno pa so temeljili na usmeritvah, razen v primerih zavarovanih območij. Namen inventarjev je bil širši in ne le uresničevanje cilja varstva prek načrtovanja in urejanja prostora. Inventarji so predhodnica naravovarstvenih smernic, kot jih poznamo danes.

Praksa in zakonske določbe pa so se mnogokrat tudi razhajale. Vključevanje in upoštevanje dediščine pri pripravi prostorskih dokumentov nikakor ni bilo dosledno in je bilo tudi med občinami zelo različno. Pri načrtovanju rabe naravnih dobrin pa je bilo upoštevanje dediščine odvisno od angažiranosti službe za varstvo naravne dediščine ter od načrtovalcev in njihove pripravljenosti za sodelovanje. Sodelovanje je temeljilo na komunikaciji in sposobnosti prepričevanja na osnovi strokovnih argumentov. Pravna podlaga je bila izrazito skromnejša in je pokrivala varstvo naravne dediščine, torej predvsem naravnih vrednot, ne pa tudi biotske raznovrstnosti.

3. NARAVOVARSTVENE SMERNICE IN ZAKON O OHRANJANJU NARAVE

Zakon o ohranjanju narave (ZON-UPB2) je pomembno razširil področje varstva nekdanje naravne dediščine. Predvidel je dva stebra: varstvo naravnih vrednot (nekdanja naravna dediščina) in ohranjanje biotske raznovrstnosti. Hkrati je jasno določil, da je v postopkih priprave

prostorskih aktov in drugih aktov rabe naravnih dobrin obvezno pridobiti naravovarstvene smernice, ki jih pripravi pristojna organizacija za ohranjanje narave, Zavod RS za varstvo narave. To je povzel tudi sistem drugih načrtovanj in vključil pripravo naravovarstvenih smernic v postopke priprave drugih področnih aktov. S pristojnostjo delovanja za ohranjanje biotske raznovrstnosti in naravnih vrednot sta dani osnova in dolžnost za sodelovanje na vseh področjih družbenega razvoja.

Naravovarstvene smernice so strokovno gradivo, s katerim se za območje, ki ima na podlagi predpisov s področja ohranjanja narave poseben status, opredelijo usmeritve, izhodišča in pogoji za varstvo naravnih vrednot in zavarovanih območij ter ohranjanje biotske raznovrstnosti. V naravovarstvenih smernicah se k načrtom rabe naravnih dobrin navedejo tudi usmeritve, izhodišča oziroma pogoji za trajnostno rabo sestavin biotske raznovrstnosti (ZON-UPB2, 97. člen). Glede na akt, za katerega so pripravljene, imajo naravovarstvene smernice različno stopnjo konkretnosti – za strateške akte so bolj splošne in vsebujejo izhodišča in usmeritve, za izvedbene akte pa vsebujejo konkretne usmeritve in tudi pogoje. Dobre usmeritve so osnovane na temeljiti obdelavi osnutkov načrtov, poznavanju učinkov načrtovanih ureditev, posegov in dejavnosti ter poznavanju prostora in njegovih značilnosti. Izdane naravovarstvene smernice še ne pomenijo zaključka procesa. Njihovo upoštevanje v aktih, h katerim so bile dane, se preverja z naravovarstvenim mnenjem, brez katerega ni mogoče sprejeti prostorskega akta ali nekaterih aktov rabe naravnih dobrin. Učinkovitost naravovarstvenih smernic je odvisna tudi od tega, kako jih bomo uporabili pri usklajevanjih, kako bodo vključene v plan in kako se bodo uresničevale skozi postopek pridobitve naravovarstvenega soglasja. Naravovarstvene smernice so zahteven izdelek, ki nam pomaga pri ohranjanju narave skozi daljše obdobje.

Na območjih Natura 2000 se usmeritve za rabo naravnih dobrin in upravljanje voda pripravijo na način, ki omogoča tudi ustrezno upravljanje območja, za katero je načrt izdelan. To je velik korak naprej v usmerjanju aktivnosti in posegov v prostor. Pot ohranjanja biotske raznovrstnosti je namreč od začetnega pristopa s poudarjenim omejevanjem aktivnosti na zavarovanih območjih, prek postopnega vključevanja v usmerjanje aktivnosti v prostoru, naredila z določitvijo območij Natura 2000 in obveznostjo njihovega upravljanja nov korak – doseganje varstvenih ciljev teh območij prek ukrepov prilagojene rabe naravnih dobrin. Program upravljanja območij Natura 2000 (Bibič 2007) določa podrobne varstvene cilje in ukrepe ter usmeritve za njihovo doseganje. Z naravovarstvenimi smernicami se te usmeritve konkretizirajo v načrt rabe naravne dobrine in v njem določene ukrepe. Tak načrt lahko postane ne le naravi prijazen, temveč celo neposredno povezan ali potreben za varstvo varovanih območij. Te smernice pomenijo aktivno vključevanje in vpenjanje naravovarstvenih vsebin v sektorske načrte tako, da samo gospodarjenje z naravno dobrino zagotavlja varstvo teh vsebin. Proces je mogoč tudi zaradi razvoja načrtovanja v drugih sektorjih, predvsem gozdarstvu, ribištvu, lovstvu in upravljanju z vodami.

Dne 11. oktobra 2007 je namreč Vlada RS (Sklep vlade št. 35600-3/2007/7) naložila pristojnim ministrstvom, da pri pripravi načrtov z njihovega področja (gozdarstvo, lovstvo,

ribištvo, upravljanje voda) zagotovijo vključitev ciljev in ukrepov oziroma podrobnejših in konkretnih usmeritev v te načrte, to pa se uresničuje prek smernic ZRSVN. Načrt rabe naravnih dobrin, ki vključuje ter upošteva podrobne in konkretne varstvene usmeritve iz naravovarstvenih smernic, postane ukrep prilagojene rabe naravnih dobrin oz. z drugimi besedami načrt, ki je neposredno potreben za varstvo območij Natura 2000 in za katerega v skladu z ZON-UPB2 ni potrebna presoja sprejemljivosti.

Za uresničevanje te določbe je bilo treba prilagoditi način priprave naravovarstvenih smernic in poglobiti sodelovanje s sektorji. Naravovarstvene smernice je bilo treba v poglavju Natura 2000 dopolniti oziroma izpopolniti z vidika upravljanja območij Natura 2000. Zaradi lažjega in bolj preglednega postopka izdelave načrtov rabe naravnih dobrin, kot neposredno potrebnih načrtov za zagotavljanje ugodnega ohranitvenega stanja vrst in habitatnih tipov v območjih Natura 2000, se na podlagi podrobnejših in konkretnih varstvenih usmeritev izdelajo t.i. upravljavske cone. Te zajemajo cone vrst in habitatnih tipov s podobnimi ekološkimi zahtevami, ki terjajo podobno ravnanje in zato zanje veljajo podobne varstvene usmeritve. Upravljavske cone in usmeritve znotraj njih se uskladijo s pripravljavci načrta rabe naravnih dobrin na način, da na njihovi podlagi pripravljene ukrepi zagotavljajo, poleg namena, za katerega so bili osnovani, tudi ugodno stanje vrst in habitatnih tipov na območju Natura 2000. Tako so naravovarstvene smernice usklajene in izdelane po postopku aktivne participacije obeh strokovnih inštitucij (Danev 2008).

4. ZAKLJUČEK

Naravovarstvena stroka se razvija naprej. Naravovarstvene smernice so samo del širšega mehanizma, ki omogoča vključevanje ciljev varstva narave in usmerjanje aktivnosti v družbenem razvoju z vidika urejanja prostora, rabe naravnih dobrin in nenazadnje kvalitete življenja. Delo na področju naravovarstvenih smernic še zdaleč ni zaključeno. Nadaljnji razvoj daje poudarek poglobljanju usmeritev, ki namesto samega odsvetovanja posegov in aktivnosti in njihovega umikanja iz varovanih območij narave temeljijo na usmerjanju v naravi prijazno ravnanje, tudi prek nakazovanja morebitnih drugačnih alternativnih rešitev in aktivnega sodelovanja z načrtovalci. Razvoj usmeritev vidimo v smislu usmerjanja razvoja širše kot le usmerjanje izvedbe posegov in dejavnosti. Več poudarka bomo v prihodnosti namenjali usmerjanju ureditev in ozaveščanju, z namenom izboljšanja kvalitete bivanja in zdravja in s tem prispevali k varstvu okolja in trajnostnemu razvoju v državi.

5. SUMMARY

Nature conservation began to be integrated into different stages and forms of social development long before first conservation guidelines, as used today, were implemented. The first integral Slovenian nature conservation program is the Memorandum which, inter alia,

comprised some very concrete requirements concerning the protection of endangered parts of nature. Prior to World War II, substantial material with proposals for the protection of endangered parts of nature was prepared, while after the War it was continually supplemented till 1962, when a more substantial list with a survey map was prepared. In the second half of the 1960s, a major nature conservation progress was made through the inclusion of the more significant parts of nature in spatial documents of that time and with this associated implementation of the first landscape and nature conservation regional valorisations. The Natural and Cultural Heritage Act envisaged inclusion of natural heritage in the planning documents as a compulsory planning segment. This is the reason why the Institute for the Conservation of Natural and Cultural Heritage of that time prepared, in cooperation with its regional units, the Inventories of the most important natural heritage of Slovenia, which were, for the purpose of spatial planning and arrangement, a predecessor of nature conservation guidelines. The Nature Conservation Act stipulated a compulsory acquisition of conservation guidelines, which was eventually also adopted by the system of other plans and included the preparation of conservation guidelines into the procedures for the preparation of other regional acts. Nature conservation guidelines clearly define directives, backgrounds and conditions for the protection of valuable natural features, protected areas and biodiversity conservation. In the retainment of conservation objectives in Natura 2000 areas, the conservation guidelines denote, on the other hand, an active inclusion of nature conservation issues into sector plans in the way that the natural asset management alone provides for the protection of these issues. It is in fact a question of the way of how other sectors' planning is developed. In further development of the guidelines, emphasis is laid on deepening of directives, active collaboration with the planners, and on raising the quality of life.

6. ZAHVALA

Avtorji članka se zahvaljujemo Stanetu Peterlinu za temeljito recenzijo in koristne napotke ter informacije, s katerimi je članek pridobil pri verodostojnosti zgodovinskega pregleda vključevanja varstva narave v družbeni razvoj.

7. VIRI

1. Bibič, A. (2007): Program upravljanja območij Natura 2000: 2007-2013. Ministrstvo za okolje in prostor. Ljubljana.
2. Danev, G. (2008): Metodologija izdelave naravovarstvenih smernic na kompleksnih območjih Natura 2000 za izdelavo načrtov rabe naravnih dobrin kot načrtov neposredno potrebnih za zagotavljanje ugodnega ohranitvenega stanja kvalifikacijskih vrst in habitatnih tipov (osnutek). Interno gradivo ZRSVN
3. Golob - Klančič, J. (1968): Krajinska in naravovarstvena valorizacija območja občine Ilirska Bistrica. Zavod za spomeniško varstvo Nova gorica
4. Golob, R. (1969): Dokumentacija regionalnega prostorskega plana Slovenije. Varstvo narave 6: 133-135

5. Gorkič, M., M. Puc, L. Tutta (1983): Naravna dediščina v občini Sežana 1. Valorizacija naravne dediščine v občini Sežana. Zavod za spomeniško varstvo Nova Gorica
6. Humar, J. (ur) (1989): Naravna in kulturna dediščina ter njeno varovanje v Sloveniji. Gradivo Republiškega komiteja za kulturo Slovenije. Časopisni zavod Uradni list SR Slovenije. Ljubljana.
7. Peterlin, S., M. Ravbar, R. Smerdu, F. Vardjan (1976): Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije. Zavod SRS za spomeniško varstvo. Ljubljana. 895 str.
8. Peterlin, S. (1963-1964): Problemi topografije naravnih znamenitosti in valorizacije pokrajine, Varstvo narave 1-2: 97
9. Peterlin, S. (ur.) (1988): Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije, 1. del: vzhodna Slovenija. Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine. Ljubljana. 436 str.
10. Peterlin, S. (ur.) (1991): Inventar najpomembnejše naravne dediščine Slovenije: 2. del: osrednja Slovenija. Zavod RS za varstvo naravne in kulturne dediščine. Ljubljana. 606 str.
11. Piskernik, A., S. Peterlin (1962): Zaščiteni in zaščitni vredni naravni objekti Slovenije. Varstvo narave 1: 159 - 163
12. Spomenica Odseka za varstvo prirode in prirodnih spomenikov (1920). Glasnik Muzejskega društva za Slovenijo 1(1-4): 69-75
13. Šivic, A. (1944): Domovinski prirodni spomeniki. Prirodoslovni muzej. Ljubljana
14. Zavod SRS za spomeniško varstvo, (1968). Predlogi za zavarovanje nekaterih pomembnejših pokrajinskih območij in naravnih znamenitosti v Sloveniji.
15. Zakon o naravni in kulturni dediščini. Ur. l. SRS 1/81
16. Zakon o ohranjanju narave - uradno prečiščeno besedilo ZON-UPB2. Ur. l. RS 96/04
17. Zakon o regionalnem prostorskem planiranju. Ur. l. SRS, 16/67
18. Zakon o urbanističnem planiranju. Ur.l. SRS 16/67
19. Zakona o varstvu kulturnih spomenikov in naravnih znamenitosti. Ur.l. LRS 22/58
20. Zakon o varstvu narave. Ur.l. SRS 7-21/70
21. Sklep vlade št. 35600-3/2007/7

Tina KLEMENČIČ
Zavod RS za varstvo narave
Dunajska 22
SI - 1000 Ljubljana
tina.klemencic@zrsvn.si

Mirjam GORKIČ
Zavod RS za varstvo narave, Območna enota Nova Gorica
Delpinova 16
SI - 5000 Nova Gorica
mirjam.gorkic@zrsvn.si

Metod ROGELJ
Zavod RS za varstvo narave, Območna enota Kranj
Planina 3
SI - 4000 Kranj
metod.rogelj@zrsvn.si